

Szülőföldem

III.

ÁTKELÉS AZ ARANYHÍDON

1.

Kialudva és megsugorodva fekszik a város, amikor hazafelé tartok az udvari szállóba.

Sehol senki nem jár. Úgy megsűrűsödött a pára, hogy az arcom és a ruhám vízzel telik meg a rövid úton. Jólesnék, ha a kicsi szobában dorombolva fogadna a kályha, de a fa most is ott fekszik a vaskarikában. Ha ereszteném magamat, könnyen menne most a harag, hogy Jánost vagy a szobaasszonyt felzavarjam, de inkább a fegyelmet gyakorolom, s indulataimat teszem vaskarikába.

A jó módszer mindig sikerre vezet, s ilyenkor pedig az a jó módszer, ha az ember sokkal rosszabbra gondol, mint ami jelenleg osztályrésze. Először hát a háborúra gondolok, főleg az ott töltött éjszakákra, amikor vizes földön aludtam. A szegény sarki kutatók is eszembe jutnak, akiknek ugyancsak nem teszen tüzet a szobaasszony. Hamar és élénken képzelem el mindezeket, s így aztán pillanatról pillanatra javul a helyzet. Mire odajutok, hogy belébújhatok a tiszta, hideg ágyba, már egyenesen hála feszíti a szívemet, hogy olyan jó sorsom van nekem.

Az alvás is kitűnő és hosszú ilyen megelégedett állapotban.

Messze is jár már a reggel, amikor felébredek. Künn vegyesen hull az esővel a dara, majd ahogy telik lassan az idő, arra egyeznek ketten, az eső és a dara, hogy az uralmat átadják a hóhelyeknek. Úgy látszik, hogy a rendőrök sem szólnak ebbe belé, mert semmi zaj és ellenkezés nem hallatszik az utca felől, mialatt ez a változás végbemegy.

De szépek is ezek a nagydarab, puha pelyhek, ahogy a szemnek s majd rögtön az olvadásnak ajándékozzák magukat, így húsvét előtt. Ahogy nézem őket az ablakon keresztül, egészen észrevétlenül, de egyre szorgosabban szövődik a testvériség közöttem és a természet között. Idővel már annyira megy a dolog, hogy az én lelkem párás levegőjében is feltűnik és puhán forogva pilinkézik egy-egy gondolat-pehely. Folyton csak szaporodnak a pelyheim s mint künn a háztetők, az én csúcсаim is fehérbe borulnak és a hálózatom drótjait, melyeknek Istennel és emberrel egyaránt kapcsolatuk van, puha és fehér burok veszi körül.

Megbecsülöm ezt a belső ünnepséget, melyet a kegyes sors rendezett bennem s ennek a megbecsülésnek úgy adom meg a formáját, hogy a tegnapi nagy világi forgalom után remeteségben töltöm az időt. Eledelet is csak remetének valót hozatok magamnak: sáskát ugyan nem lehet, mert az udvarhelyi kereskedelem erre nincsen bérendezkedve, de mézet és gyümölcsöt tudnak szerezni.

Ilyenformán van időm elég arra, hogy az egész tegnapi napot számbavegyem: amiket láttam s amik történtek velem. Mivel szeretném a tanulságot olyan pártatlansággal vonni le, amilyenre ember egyáltalában képes, rövid időre leteszem drága bilincseimet, amelyek ehhez a földhöz és a székyekhez fűznek. Vagyis erőnek erejével idegen emberré bővölöm magam, aki nem ismerte soha

Erdélyt, sem a népeket, akik lakják: de aki most előjött valahonnét s Kolozsvártól Székelyudvarhelyig mindent a szemébe, a fülébe és az ítéletébe szedett, amit egy nap alatt lehetséges.

Amikor úgy érzem, hogy eléggé sikerült már ebbe az idegen állapotba átszállanom, felteszem magamnak a kérdést:

— Mit láttál?

S ahogy illik egy igazságos idegen emberhez, akinek bölcsességét nem korhasztotta el a politika, úgy felelek s mondom:

— Láttam egy szép kertet s benne nagy gyümölcsfát, természettel megrakodva. A fa alatt három ember állott, de nem egymás mellett, ahogy szokás és egyben biztonságos, hanem egymás tetejében. Aki legfelül volt, szorgalmasan szedte a gyümölcsöt: ette s el is tette. A közbelső az egyik szemével sóváron felfelé nézett, de a másikkal bizalmatlanul figyelte az alsót. S ez pedig, ez a legelső, szétvetett lábakkal és meggörnyedve állott és mondogatta magában: „Ilyen számár is csak én lehettem, hogy magamra eresztettem őket.”

Ha nem volnék idegen ezekben a percekben, nagyon aggódnám a három ember miatt s főleg attól félnék, hogy az alsó megnyomorodik egyszer, vagy pedig összeroskad. Így azonban inkább mulatságosnak tartom a dolgot s olyan kíváncsi vagyok, hogy személy szerint is szeretném ismerni mind a hármat. Valaki idevalót kéne megkérdezniem, hátha a nevüket is megmondaná ezeknek a gyümölcszedőknek. Igen, még most, mielőtt elhagynám ezt az udvari szállót, a végére akarok járni a dolognak! De kihez forduljak?

Egyszerre János jut eszembe.

Csengetek, de csak egy szolgáló jelenik meg.

— Hol van János? — kérdem.

— Fát vág.

— Küldje ide!

Nemsokára megjelenik János. A haja telivan fűrészporral s a nadrágjának a gyapjúszálain is, mint mákszem sárga virágok, úgy lengenek. Elmondom neki, hogy egy idevaló, törzsökös emberre volna szükségem, mert valami hazai ügyben akarok bizonyosat tudni. Ezért hívtam őt.

— Nocsak, tessék! — mondja János.

Kiteszek az asztalra húszt lejt és így folytatom:

— Egy idegen ember jött ide Erdélybe, hogy a helyzetet a maga szemével láthassa. Más is kíváncsi lett volna, hogy mit tapasztalt itten ez az idegen ember; s így én is, mihelyt szerét ejthettem, megkérdeztem tőle, hogy mit látott. Erre azt mondta nekem az idegen ember, hogy látott egy szép kertet s benne egy gyümölcsfát. A gyümölcsfa alatt három ember állott, de nem egymás mellett, hanem hárman egymás tetejében. Aki a másik kettőnek a hegyiben állott, az szorgosan szedte a gyümölcsöt, egyrészt megette s a többit ügyesen a zsebibe tette. A közbelső sóváron nézett felfelé az egyik szemével, s a másikkal gyanakvólag ügyelgette az alsót, aki meggörnyedve állott a másik kettő alatt és mondogatta magában: ilyen számár is csak én lehettem, hogy magamra eresztettem őket.

— Ammár igaz! — erősíti János.

Olyan a hangja, hogy minden reménységem meglehet a továbbiakra; így tehát elpanaszolom, hogy mindenképpen tudni szeretném ennek a három furcsa embernek a nevét, de az idegen vagy nem akarta, vagy nem tudta nekem megmondani.

— Attutta, csak nem akarta! — nevet János.

— Hát akkor? — kérdem.

— Nehogy tévedés legyen, mert most nem indul vonat.
— De érkezéskor — felelem.

Mordani.

— Athitta, csak nem aharta? — nével János.

— Hát akkor? — körösm.

Körülnéz János, majd béteszi az ajtót kilincsre s így folytatja:

— Az úr milyen nemzethez való?

— Magyar vagyok — mondom.

— Hát akkor velem ne játszódjék! — mondja gorombán.

Úgy felébredek abban a pillanatban, mintha nem is lettem volna idegen állapotban soha. Bilincseim, melyek a földhöz és a néphez kötnek, rámfonódnak ismét, akár a fára a kéreg. Érzem, hogy teljesebb így, de egyben nehezebb is valamivel. S főleg szomorúbb. Odaadom Jánosnak a hús lejt és kocsi hozatok, mert közeledik az idő, amikor előáll a farkaslaki szekér az állomásra és várja az utas érkezését.

Ahogy elveszi János a hús lejt, abban a pillanatban már szolgává válik ismét és a kocsi ügyében olyan kedvetlenül veszi magára a gondot, mintha meg-hitt, testvéri szót nem is váltottunk volna soha. Egy kicsit meglep, hogy a gyü-mölcsszedő embereket, akik pedig mindkettőnk lelki és testi sorsának főnökei, pillanatok alatt a feledésbe telepíti. Ámbár mit is tehetne egyebet!? Ha valaki-nek, úgy nekem kell a legjobban megértenem, hogy a nemzeti rokonság szegény és jelentékeny része miért áll odébb ilyen könnyen a közös asztaltól. S meg is értem. Hiszen hányszor éreztem magam is, mint szegény fiú és falusi szülött, hogy igazságtalanságok dúlnak a nemzeti rokonságban! Nem főznek, nem ruház-nak és nem melegítenek egyformán ebben a hajlékban sem, minek következté-ben a mostohák elhúzódnak erről a tájékról és azokkal kötnek szövetséget, akik más nyelven beszélnek ugyan, de szintén hasonlóképpen jártak a maguk nem-zeti rokonságában.

Hányszor akartak, kik a nemzeti konyhán és gazdaságban vannak, kibeszélni és kirágni engemet is ebből a rokonságból! S főleg nem is vérrokonok, hanem akik sógorság és komaság útján jutottak oda. De én nem mentem el onnét, ha-nem inkább az igazság és a rokonság jobb sorsa kedviért lázadó lettem s buzdí-tottam másokat is hasonló küzdelemre.

Talán Jánost is megnyerhetném erre a belső szolgálatra, gondolom magam-ban, s már készítem is számára a tapogatózó és ösztökélő szavakat. De amit készítettem, ezalkalommal csak azzal maradok, mert János helyett a szolgáló jön vissza és jelenti, hogy a kocsi a kapu előtt van.

— Hát János? — kérdem.

— Eleget lopá az időt — mondja a szolgáló.

Ahogy odaveti a szavakat és rámnéz, abban benne van az is, hogy én lopat-tam véle az időt. Csak egy fuvintás kéne e szolgáló lappangó tüzére s kard he-lyett már a nyelvét venné munkába, mint a zsoldos, ki urának fenhatósága alatt dagasztja hatalmát. Ilyen a nő, gondolom: zsarnok, ahol egyenlő lehetne; de ahol erőt sejt, ott úgy él a fondorlattal, hogy abból másnak és mindig a gyengének legyen kára.

— A csomagot vigye ki! — mondom.

Úgy nézi, mint a varjú; aztán megemelinti. S amint örömmel látom, nem ítéli arra, hogy visszaszerezze, hanem indítja kifelé. S amíg meggondolná magát, gyorsan előre sietek, hogy a tulajdonosnak a bért kifizessem. Mire a kocsin meg-találják a legjobb helyét a bőröndömnek, már ott vagyok én is. Szóval és pénz-zel egyaránt megköszönöm a lánynak a segítséget, majd odaszólok a kocsisnak, hogy vigyen az állomásra. Értelmes fiatalember ez a fiákkeres: megnézi maga mellett a csomagot, majd hátrafordul és azt mondja:

— Nehogy tévedés legyen, mert most nem indul vonat.

— De érkezik!! — felelem.

Most sem érti tökéletesen, hogy miért kell egy úti bőrönddel az érkező vonathoz menni, de elindítja a lovakat. Alig zökkenünk néhányat a régi köveken, már azt gondolom én is, hogy inkább neki van igaza, mint nekem. S az öcsémnek is hogy fog esni, ha a város felől a hátába érkezem meg, mialatt ő a vonatot lesi! Egyszerre ki fog derülni, hogy egy nappal hamarabb érkeztem meg s bátran gondolhatja majd magában, hogy valami egyéb dolgot elébbvalónak tartottam, mint a hazamenetelt. Nem azért, mintha volna ebben valami rejtenivaló, de a sürgöny alapján a testvéri lélek felépített magának valamit s ha van a gyöngéd-ségnek törvénye, annak a lélek építményeit kell védenie mindenekelőtt.

— Hajtson a megállóhoz! — mondom a kocsisnak.

Neki egykutyra, úgy fogadja az utasítást az ember, de én egyszerre megvidámodom, mert ezzel a kitalálással minden a legjobban oldódik meg. A megállónál ugyanis, ahol a tegnap leszállék vala, most felülök ismét a vonatra s két perc múlva úgy érkezem meg az igazi állomásra, mintha egyenesen Kolozsvárról jönnék.

Valóságos pénzt érne, ha más találta volna ki.

Se nem későn, se nem korán, hanem jókor érkezünk éppen, mert a sorompó két fehér rúdja már leeresztve fekszik az út mellett, ahol a megálló van. A sok purdé ámul ugyan, hogy én ott akarok felülni a vonatra, ahol mások mind leszállnak; s összeség felettem az a néhány udvarhelyi is, aki várja valakijét ezzel a vonattal. Belül magam is mulatok a dolgon, de hirtelen az jut eszembe, hogy végzetes mulasztást követtem el, amit soha többé, ebben az életben, nem lehet helyrehozni. Ugyanis amióta csak írni kezdtem és irodalmat gyarapítanak a könyveim, most lett volna az első és egyetlen alkalom arra, hogy Udvarhely esztét is meggyőzhessem eredeti gondolkozásom felől. Úgy kellett volna tehát rendezni a dolgot, hogy ennek a helyi magyar szellemnek a képviselőjében erre járjon most egy-két ember. Úgy gondolom, teljesen elég volna egy köz- és váltó-ügypéd, kinek politikai véleménye és társadalmi szemlélete van; s melléje egy irodalom-tanár, aki béhunyt szemmel is el tud igazodni a különböző irányok között. Ha ilyen kettő itt volna most és láthatná, hogy én e leszálló helyen felszállok a vonatra, hogy két percet utazhassam az állomásig: akkor a közeljövőben ünnepélyesen már együtt is ihatnánk.

De így semmi sem lesz az egészből.

Nem baj, gondolom, de mielőtt jobban belémennék a bánkódásba, a vonat elébukkan a kanyarodónál, tekerődzik a töltésen s pöfögve megáll előttünk. Nyugalommal nézem az embereket, akik teli vannak életkedvvel és zürzavarral, úgy gyúródnak, ahogy csak kitelik tőlük. Aztán felszállok egy harmadik osztályba s a lépcsők tetején várom, hogy induljunk az állomásra. Alig mozdul azonban a mozdony, már ott áll mellettem a kalauz. Nagy élvezet van az arcán és hunyorogva néz rám. Mint aki biztos a dolgában, olyan tartózkodás nélkül mutatja, hogy ő jól látott mindent: itt szállottam fel a vonatra s nem létezik, hogy olyan jegyem legyen, amely törvényesen fedezze ezt a kétperces utat.

Én is hunyorgok szembe véle, majd elnevetem magam.

— Ilyen az élet — mondom és felmutatom neki a szabadjegyet.

Szalutál és szó nélkül elmegy.

S néhány pillanat múlva, mintha csak azt jelezné a mozdony, hogy a két nagykövet kielégítő módon érintkezett, éles fütty szalad a levegőbe. Egyszerre mindent elfelejték: a tusakodást a vonaton, a segesvári vendéglőt, az udvarhelyi lelkendezést és a szállodai remete lelki ünnepét. De a két szemem megfiatalodva kutat az állomás felé, s egyszerre csillanva veszi észre, hogy komolyan és katonásan összetett lábakkal ott áll egy fiatal férfiú. Ha nem tudnám, hogy

az öcsém, fiatal legénynek nézném, pedig a harminc és negyven között bizony a feleútján van már. Igaz, természetben nem nagy, s ha épkézláb és vaskosságban arányos is, de ez a természet már magában véve leüt jó néhány évet a korából. Zöld kalap van a fején, csúcsosra tűrve a teteje és a karimája lecsapva elől. Inkább a fejobbján áll az egész, mintha felhúzott háttal ugrásra készülne éppen. A homloka alól, mely előre ütődik kissé, élesen figyel két mandulavágású barna szeme, de nem ugrál ez a szem, hanem lassan halad és mentében felszánt minden látnivalót, mint az eke. Az arca is nyugodt: inkább mozdulatlan, mint kemény, s rajta feketének lehetne mondani a bőrt, ha nem enyhítené valami keleti, tompa sárga. Szürke posztóból van az ujjasa, az alatt fehér posztóból a harisnyája s a lábán csizmát visel most, mint vasárnaponkint. A jobb kezében hosszú fekete esőernyőt tart, ami nem talál sem hozzá, sem az öltözethez.

Nekem hozta bizonyosan, nehogy megverjen a szekeren az eső.

Amikor megáll a vonat, a folyosó homályába egy kissé visszahúzódok, hogy csak én láthassam őt. Kevés ideig így figyelem. Nem mozdul, sem a szemét nem kapkodja, hanem élesen és nyugalmasan kocsiról-kocsira szánt ismét a szemével. Lehetetlen, hogy ne gondolna arra: az én bátyám nem érkezett meg. De áll tovább mozdulatlanul és az arcán sem látszik ez a gondolat. Megszokta már, hogy mindenre készen legyen a test és a lélek: készen az öröme és a csalódásra egyformán.

Mint más is ebben a székely világban.

Gyorsan leugrom a lépcsőn és odakiáltok neki:

— Gáspár!

Abban a pillanatban meglát s még így a kicsi távolból is észreveszem, hogy egyszerre megvilágosodik a szeme. Kiderül, mint az égboltozat, amelyről már annyi idő alatt odalesz a felhő, amíg az ember elpillant és vissza. Egyéb változás nem is mutatkozik rajta. Nem ugrik és nem futamodik meg felém, hanem egyszerűen elindul.

Kezet fogunk és megcsókoljuk egymásnak az arcát. De a szavakat mindakettőn magunkban tartjuk, mert a szavak gyarlók így melegiben, mikor bódultak a percek. Felveszi Gáspár a bőröndöt és elindulunk az állomás épületén keresztül. Ő elől megy, s én lassan, elgondolkozva utána. Ha mondaná is valaki, most én sem hinném magam, hogy Udvarhelyről érkeztem Udvarhelyre: olyan igazi és sikerült viszonzlátás volt ez. S az érzés igazsága csak növekszik, amikor kilépek az állomási házból és megpillantom a várakozó szekeret. Egy szürke és egy pej lekantározva a rúd mellett hersegetteti a szénát. A szekeres ember háttal áll és az ülést igazgatja. Csak akkor ismerem meg, amikor már ott vagyunk a szekérnél és szembefordul velem.

— Adjon Isten, ját! — mondom, mert őt is Áronnak hívják.

Egy kicsit megmozdítja a kalapját, de inkább kézfogásban folytatja a dolgot. Szemérmesen mosolyog is hozzá s azt mondja, hogy az Isten hozott engem.

Úgy látszik, most melegiben Gáspár elegendőnek tart a játok között ennyi értekezést, mert kettőnk előtt magosba emeli a bőröndöt és határozottan jelenti ki, hogy ezt a kuffert jól el kell ültetni valahova a szénába, nehogy ütődést szenvedjen az úton. A szekeres kézbe is veszi rögtön az ügyet s ahogy helyezteti a csomagot s ássa neki a saroglyában a fészket, elnézem tempós, öreg mozdulatait. Mint a felhő a tengert, gyermek-koromat idézi ő is, hiszen együtt jártunk az elemi iskolába, együtt jártunk fürödni is a tömés alá a Nyikóba s lovakat úsztatni. Bár eleven legényke volt, most megállapodott, lassú mozdulatai vannak;

s a bajusza is nagy és bozontos. Városon még az anyósok és bácsinak szólítanak, pedig a negyvenedik esztendő még nem töltötte bé.

Gáspár is segítene neki, de nemigen van mit. Félbehagyja tehát és azt mondja nekem, hogy Ágnes is itt van.

— Hol — kérdem.

— Elmene fazakat venni.

Ágnessel csak az öröm gyarapodik, mert testvérem ő is, a középső hugom. Minden emlékemet csak jónak mondhatom, ami véle kapcsolatos; sőt testileg és eszemben egyaránt fürgébb vagyok, hacsak a nevit is hallom. Mert a gyorsaságnak, észjárásban és mozdulatban, mindig Ágnes volt a példaképe, amióta embe-
reket ismerek. Egyszerre több helyen jelen lenni és egyszerre többfélét meg-
csinálni, soha senki sem tudott úgy, mint Ágnes.

— Idejön — mondja Gáspár.

— Ha eddig haza nem futott — teszi hozzá a szekeres.

Rögtön nevetésre fakad Gáspár, annyira tetszik neki, amit a szekeres mondott. S tovább is újból és újból buggyan egyet-egyet, mintha nem tudná felejtteni. A játom is, másszóval Áron a lovas, szintén véle tart ebben a mulatságban, amely percek alatt úgy megdagad, hogy megközelít egy színházi előadást. S én künnrekedve, társtalanul ámulok ezen a dolgon, pedig az érzékeimnek és az eszemnek mind a tíz körmével igyekszem arra, hogy megtaláljam: mi is van nevetni való abban, hogy Ágnes hazafutott?!

Nem találom.

Mégis lehetetlen, gondolom, hogy én ne tudjam az effélet felfedezni, hiszen egy a föld és a vér, amely itt hármunkat termett; s azonosak a tekervények is, melyeken elindul a bizsergés, hogy majd nevetés, vagy sírás formájában kapcsoljon össze. S íme, most is csak őket kapcsolja össze kettejüket, én értetlenül állok, egyedül. Talán különösebben fel sem tűnnék a dolog, ha először észlelném az effélet, de meg sem tudnám mondani, hányszor tapasztaltam már! Kivált egy idő óta, ha itthonjában vagyok, nap-nap után előfordul, hogy valaki mond egyet amelyen minden falumbéli kacag, aki csak hallja. Egyedül én nem tudok.

Valahol titka van ennek.

Jól emlékszem például, hogy a legutolsó látogatásom alkalmával, lámpavilág mellett, együtt ült a rokonság, melyet még a szomszédok is dagasztottak. Ágnes hugom vitte éppen a szót s elmesélte, hogy ő mit hallott egyszer, amikor Udvarhelyen a vásáron volt. Hát, mondta Ágnes, egy buzgó falusi öregasszony valami vén kakast akart eladni s no végre odament egy nagysága s emelgetni kezdte a kakast. Hamar dicsérni kellett hát a kakast, ami meg is történt, mert a falusi asszony így szólt: „Kövé ez, ne féljen, mert tyúk nélkül élte világát.”

Olyan nevetést, amilyent ez a kakas kapott akkor, ritkán hallottam életemben. De ahogy most nem tudtam nevetni, a játom mondásán, éppen úgy künnrekedtem volt a kakasmulatságból is.

— No, jót kacagtatok — mondom Gáspárnak.

— Mi egyet igen — feleli.

Most, amíg még meleg a kedv, nagyon szeretném tovább kutatni a titkot, de hamarjában nem tudok dönteni abban, hogy milyen szavakkal furakodjam beljebb. Annyit tudok azonban, hogy semmi sem volna olyan rossz, mintha egyenesen feltenném a kérdést. Jobb lesz tehát, ha most félreteszem az egészet s majd alkalomadtán, talán ha Ágnes is megjön, valahogy oldalból ismét megbil-
lentem.

A szekeres már felszedte a lovak elől a szénát s éppen a kantárokat peckeli vissza. Különösen a szürke keservesen veszi bé a zabolát, dehát a lovak világában is vannak hagyományok, miket kelletlenkedéssel nem lehet megdönteni, csak lázadással. A szürkéek azonban nem lázadók. Ha a csomagot nézem a saroglyában s fent az ülést, amely nekem készített, akkor megértem azokat, akik a kényelmes ülés és a tulajdon miatt mindig csak a jóljáró lovakat szeretik és sohasem a lázadó paripákat.

— Várjunk-e? — kérdi a szekeres.

Gáspár is rámnéz.

— Egy kicsit még igen — mondom.

Az ernyőt elveszem Gáspártól, mert igazán dísztelen neki. Buzdítólag megnyomom a feszítőjét s két drót mingyárt kiugrik csórén a többi közül.

— Rossz — jelenti ki Gáspár.

— Nem tát a legjobban — fűzi a szekeres is hozzá.

Gondolom, ezen már inkább lehetne nevetni, mint azon, hogy Ágnes hazafutott. De a játom nevetés helyett csüggedten nézi az ernyőt, mint egy halálos beteg; Gáspár pedig visszaveszi tőlem, a drótjait dugdossa egy darabig, majd kímélet nélkül az ülés alá szúrja az egésztest s azt mondja:

— A szekér keresztülment volt rajta.

A lovas emberünk megtörlí a nyakát és a felhőzetet kezdi vizsgálni. Így szónélkül is nyilvánvaló az a vélemény, hogy mi eldugók ugyan az ernyőt, de a továbbiakban nekünk is onnét parancsolnak, felülről. Bizonyára jóslást is mondana a tüzetes vizsgálat után, de hirtelen, hogy alig is vesszük észre, megérkezik Ágnes.

Ahogy testvéri módon üdvözölhetjük egymást, így szól:

— Fazakat sem a legkönnyebb venni.

Nem akad hármunk közül, aki hozzászólna a fazékhoz. Jó, hogy megvan, gondolják a férfiak, a többi már a fehérség dolga. A miénk pedig az, hogy lehetőleg ne ereszkedjünk belé a sötét estébe, hanem iparkodjunk hazafelé. A szekeres meg is adja rögtön a jelt, mert a lovak faránál felugrik a rúdra, a gyeplőt megragadja és a bakon helyet vesz magának. Gáspár megvárja, amíg én is elülhetek a hátsó ülésre s magam alatt elrendezem a szénát, amit vékony és színes gyapjú-takaróval borítottak volt le. Akkor pokrócot terít az ölembe s míg ő alól a lábamnál csombolygat, addig én magam mellé ültetem Ágnes, aki semmiképpen nem akarja, hogy neki is jusson a takaróból. Végre is csak erőszakkal lehet boldogulni véle, de akkor legalább nem kell újrakezdeni a dolgot, hanem marasztás nélkül mehetünk, akár repülhetünk is egészen Farkaslakáig, egyvégében tizenkét kilométert.

A lovak nem hirtelenkednek, hanem meggondoltan indítják a nehéz falusi szekeret; s amikor belékaphatnak az országútba, mely a városon vezet keresztül, akkor még egyenletesebbre fogják a menést. Ahogy hordozzák magukat, nem egyidőre szóló testtartás az, mint a díszlovaké, vagy a versenyparipaké, hanem maga a játégmentes és szeszély nélküli komolyság, s örökös szolgálat. Valójában nem is magaviselet ez már, hanem sors, melynek a rámájában végzetesen együtt van földdel és emberrel az állat. Úgy ül a lovas gazda is, hogy abból látszik: ha őt teremtette volna történetesen lónak a természet s mondjuk ezt a szürkét helyébe kocsisnak, akkor is hajszálla így volna minden.

Ahogy nézem őket s elgondolom ezeket, a képzeletem a végső pontig sodor és nem tudok megszabadulni attól a lehetetlen gyanútól, hogy ezek a lovak a

gazdájukkal egyazon iskolában tanulták meg a közmondást: „Lassan járj, tovább érsz.”

El kell nevetnem magam, olyan különös az emberi képzelet.

Ágnes észreveszi, hogy mulatok magamban; s kérdőleg tekint reám. A kapomat a szemembe húzom, ami egy ilyen út kezdetén szokott mozdulat is, de ezalkalommal azért csinálom főleg, hogy a helyes és találó szónak időt nyerjek.

— Hogy volt a kakassal? — kérdem.

— Miféle kakassal? — kérdezi vissza.

— Amelyik tyúk nélkül élte világát.

Ágnes egy halványat sem nevet most, hanem szemérmes arccal inkább csodálkozik.

— Mi az ilyent hamar elfelejtjük — mondja.

Pirospettyes fehér kendő van a fején, az álla alatt két bogra megkötve. Nagy barna szeme selymesen, tompán csillog alatt s finom metszésű orra és vékony ajkai úgy állanak a hirtelen vidámság ajtajában, mint valami ünnepjelző szertartási jelek.

— Mennyit adtál a fazékért? — kérdem.

Ez már jobb kérdés a kakasnál, mert nemcsak az árát mondja meg, hanem elbeszéli a vétel körülményeit; majd a koronát azzal teszi fel az egészre, hogy két füle van a fazéknak. El tudom képzelni, hogy egy asszonymnak, aki nap-nap után bajlódik a fazékkal, nem mellékes dolog a két fül. S nekem is segítség, mert csak egy lépés innét s mingyárt rátérhetek az élet mindennapi, de legszükségesebb részére, melynek közepében a fazéknak kell állania.

— Az ilyen kétfülű fazakak szeretik — mondom —, ha jó módba viszik őket.

Ágnes mulatságosnak találja, hogy egy edénynek ilyen természete legyen, de amint hamarjában észreveszem, csak a felszínen úszik a multság s ott is elég soványan. S alatta panasz és elégedetlenség van, jól összegyűlve és mélyen. Bizony nehezen lehet megélni, pedig gyermekük nincs is, vagy éppen azért. Egy született volt a házasság elején, de amint én is jól tudom, nemcsak meghalt, hanem az anyát is szinte magával vitte. Attól kezdve úgy élnek, hogy még két befogó marhára sem tudnak szert tenni: anélkül pedig cigányos falun az élet. Most három esztendeje vettek volt ugyan két lovat, de Mátyás, vagyis az ura, nemcsak a keresetet hagyta idegenben, hanem néhány hónap alatt a két lovat is felemésztette. Úgy érte el ezt a gyors eredményt, hogy a keresetből nemcsak maga ivott, hanem itatott mindenkit, akit csak megcsíphetett. Így szabadultak meg a lovuktól s utánuk nem maradt adósságnál egyéb, csupán az az egy még, hogy attól kezdve nem is nézheti a lovat. Két jármos marha volna jó, hogy azokkal gazdaságot lehessen űzni s nem fuvarozást.

— Hát most hol van az urad? — kérdem.

— Fát vágnak a szederjesi erdőben — mondja.

— S te egyedül vagy itthon?

— Már öt hete.

Megigazítom a lábamon a pokrócot és a kabátom gallérját is feltűröm, mert foga kezd lenni az időnek. Igaz, hogy dombon is vagyunk, már túl az Ugronbirtokon, a Szenttamási keresztfánál. Irgalmatlan az út, ráz a szekér is, mert vaskos és merev. S nem jobb az idő sem, mint az út, vagy a szekér. Ameddig ellát a szem az egész anyaföldet bélepte a gyér, de öblös, savanyú felhő. Nyugtalanodik a levegő is: nem tud ugyan még egyértelműleg vágni és csapni, de már támad minden oldalról és alattomosan.

Nem lehet ilyenkor egyebet tenni, visszahúzódok a gondolataimba és a társak közül egyiket sem háborgatom beszéddel. Magamban a sógorral viaskodom tovább, aki nem tud valami tűrhetőbb életet teremteni kettejüknek, pedig milyen megnyerő, jóformájú férfi, s Ágnes is igazán a java a falusi asszonyoknak. Kétségtelen, hogy megérdemelnének valami jobbat; kicsi és élhető gazdálkodást legalább, két jármos marhával, esti békességes otthonúléssel. Mert így, hogy hosszú heteket töltsön, ilyen rossz betegítő időben, nehéz erdei munkával: abban nincsen semmi jövő. Ha valamiképpen lehetséges volna, örömmel adnék nekik annyi pénzt, hogy két béfogó marhát vehessenek. Dehát ott van szegény édesanyám, akinek igazán én vagyok az egyetlen támasza; s itt van ez a Gáspár öcsém is, ki ezidőszerint mégis az egyetlen, kiben a család a maga ősi helyén folytatódik: ezeket kell hát segítenem, amennyire lehetséges. S aztán én magam is már a delelőjén vagyok az életnek s vajjon van-e csak egy kicsi házacskám is, vagy néhány hold földem, avagy egy kevés megtakarított pénzem? Bizony nincs. Ha valami bajom történnék, vagy beteg találnék lenni, nézhetném az elismerő kritikákat, amelyek itt-ott nehezen megjelennek. Itthon is, a testvérek és rokonok előtt, jóféle homály fűdi különös foglalkozásomat s bizony sokszor veszem észre, hogy csupán gyöngédségből nem firtatják ennek a foglalkozásnak emésztő és haszontalan voltát. Talán van is némi igazuk, amikor úgy gondolkoznak, hogy a munkát azzal lehet a legjobban megdicsérni, ha megfizetik jól. Ha az enyimet a magyar nemzet megfizetné, akkor annak látszatja volna, vagyis gyarapodnám s gyarapodnának velem együtt a testvérek is. De mivel nincsen látszatja, hanem csak itt-ott s egyik-másik újságban bölcsködnek felőlem, alighanem olyan dolog az az írás, ami nem is ér többet.

Így viaskodom magamban, a gondok és a környezet hatása alatt. Megfelelkezve arról, amit egész életemben a legelszántabban védttem és vallottam: az írói munka önmagában való értékét és az eszme szolgálatát, amely a nemzeti közönségen keresztül valahogy mégis jófelé egyengeti az emberi sorsot. Igen, vallottam és folytattam a tiszta szolgálatot, mely nem velem kezdődött és nem velem fog véget érni, mert a közösségi testben ez a lélek s nélküle nincs emberinek nevezhető élet.

Az én életem sem volna annak nevezhető, ha nem így fognám fel dolgomat, mely úglátszik elem tétetett, hogy azt becsülettel elvégezzem. Mindenekelőtt önmagam ellen cselekedném tehát, ha uralkodásra engedném azt a gondolkodást, mely a munka értékét pénzzel méri.

Soha!

Ha most, ezen a szekéren, a hugom mellett és az öcsém háta mögött, olyan változás történnék velem, hogy a szellemtől elfordulnék és odafordulnék az aranybornyúhoz: akkor magamat taszítanám le erről a kemény ülésről a földre.

Amilyen zord körülöttem most a világ, éppen olyan derű ömlik rajtam végig. Érzem, hogy csupa mosoly az arcom, s úgy mondom kedveskedve magamnak:

— Tudnál olyan kegyetlen lenni, te! Milyen kegyetlen vagy!

Már semmi baj, gondolom magamban; s úgy vélem a nagy személyi harc után, hogy nem árt ugyan, ha néha gyötörjük önmagunkat, de van olyan fontos az önszeretet és a jóság is. Vagy még fontosabb. Bizony, szeretnünk kell magunkat és a jóságot gyakorolni ebben az irányban is, nehogy úgy járjunk, mint a gondozatlan tűz, amelyik másokat sem melegít már, ha maga kialszik.

Bizonyos például, hogy vastagabb kabátot is hozhattam volna az útra. De ha már így van, legalább ezt burkoljam jobban magamra, mert az idő nem-

csak sötétedik, hanem keményedik is. Így van ez erre, a havasok alatt; s nem az idő a hibás, hanem én, aki gyermek- és ifjúkoromnak a tanulságait mellőztem a védekezésben. Most azonban nem melegít a szemrehányás: okosabb dolog tehát, ha célirányosan megsugorodom.

Ágnes segítő szándékkal nézi fészkelődésemet.

— Melegebb kabát kellett volna — mondja.

Gáspár is félbehagyja a beszélgetést, mit a játommal folytat; hátrafordul s tanácsait abban foglalja össze, hogy semmire se ügyeljek olyan erősen, mint a fejemre, mert a fejhülésből lesz az igazi betegség.

— S ott van az efféle embernél az egész gazdaság is — szól a ját.

Azzal vigasztalom őket, hogy egy cseppet sem fázom, s a fejem éppenséggel olyan melegben van, mintha hárász-sapkába volna belékötve. Ha valami nem volna jól, akkor vagy megmondanám, vagy legalább szomorú volnék, igende ellenkezőleg: egyenesen énekelni volna kedvem.

— Nocsak, mi segítünk! — mondja a szekeres.

S egyszeriben megváltozik a hangulat. Mint valami kútból, mit a gondok fúrtak, mindnyájan felereszkedünk magányunkból s szapora beszéd indul meg, mely négy oldalról csobog belé a vidámság kádjába, sőt egy-egy pajkos mondat túl is ugrik a szádján. Így érünk a Baknya-tetőre, hol megállnak egy kicsit a lovak, de a beszéd akkor sem. Egyedül én vagyok, aki elhallgatok ezen a tetőn. A két fülem ugyan ott marad a társak között, de a szemem és a figyelmem messze előre kutat e magas tetőről és a Nyikó katlanában, a havasi hegyek előre-nyújtott karjai között, ott fészkére száll, mint a visszajött madár.

Ott van Farkaslaka.

Az esti fátyolon keresztül csak derengve látszik a torony, de ahogy a száját sötétben is megkapja az ember, olyan pontosan tudom én is, hogy mi hol van ott a derengésben. Valósággal nyűgbe ver valami különös érzés, amelyhez hasonlót soha semmi nem ébresztett bennem, csak a föld, hol ringott a bölcsöm. Nem öröm és nem fájdalom ez az érzés; nem szárnyalás és nem is megenyhülés. Kehely talán, miben e földi élet levének kivonata van: az a titokzatos, egyetlen ital, melybe a kerek földnek minden fűszere egybefőzetett. Ízében mind ott találod az édes és keserű fűszereket, a mérgezőket és a gyógyítókat, nemkülönben a kábítókat és józanító fűszereket. Isten s majd szülő nem kérdezte tőlünk, hogy innánk-e belőle, hanem megittattak, mint tehetetlen áldozatokat. S ami éltetett egyfelől, megmérgezett ugyanakkor: s mint a testnek és léleknek legnagyobb szenvedélyét, azóta sem tudjuk leszokni ezt az italt.

Rabjai vagyunk.

És nem tehetünk egyebet: hordjuk ezt az örökös, láthatatlan bilincset, mely egymagában is elegendő volna arra, hogy az ember szabad soha ne lehessen. S még úgy a legjobb, ha megadással hordjuk és rozsdáit magunk takarítjuk, mert aki lázadva összetöri ezt a helyhet, a hegyeket teszi egyenlővé a sík föld-del, hogy magának zugot sehol ne találhasson.

Ilyeneket gondolok, miközben zörögve ereszkedik lefelé a szekér. Már a kanyarodónál fordul s ott elől a hamuszürke levegőben a szentléleki fehér házak nőnek a szemünkbe. Minden lépésnél jobban és jobban kapaszkodom előre a tekintetemmel s ügyet sem vetek arra a két számarra, amely egy kicsit szekeret hűz szembe velünk. De a lovak riadtan megállnak hirtelen, majd a sánc felé kapják a szekeret, hogy a lajtorja állat meg kell ragadnom.

Szerencsére a ját helyrekapja őket a gyeplővel s mehetünk tovább.

— Ezek mitől ijedének meg? — kérdem.

— Attól a két számartól — mondja a szekeres.

Hátrafordulok s még jól látom a megijesztő két szamarat, ahogy lassan és bölesen vonja a kicsi szekeret, melyen egy hordó van s a hordó tetején egy ember, hosszú vesszővel a jobb kezében.

Semmi okom nincs arra, hogy éppen most kételkedjem bárki szavában, de mégis igen különösnek tetszik, amit a szekeres mondott. Ismerem eléggé az állatok természetét is, már a nálunk előforduló állatokét, de idáig még sohasem hallottam, hogy a ló félne a számartól. Nem tudom megállani tehát, hanem megkérdezem a játomtól, hogy ugyanbiza mi lehet ennek a félelemnek az oka.

— Senki sem tudja — feleli.

A hanghordozásban és a beszéd más fortélyában, itt a székelyeknél, már ismeretesebb vagyok, mint a lovak és szamarak dolgában. Érzem hát ebből a feleletből is, hogy valami fintorog mögötte.

— Hát maga tudja-e? — folytatom tehát.

— Én igen — zökkenünk helyre.

Ahogy magyarázni kezdi a dolgot, nem tudom, hogy igazat akar-e mondani, vagy inkább a lovakat védi. Mert azzal indítja a szót, hogy egyáltalán nem lehet csodálni, ha a lovak félnek a szamaraktól. Hiszen még az ember is fél attól, amiről nem tudja, hogy micsoda. Így van a ló is a számmal. Vagyis amikor megpillantja azt a szamarat, akkor csak azt látja, hogy amit megpillantott, az se nem ló, se nem szarvasmarha. Azért fél. Mert a ló csak a kész dolgokat szereti.

— Hát a szamar nem kész dolog? — kérdem.

— Ammá nem! — veti oda.

Gondolom, ennek most a végire járok, s így folytatom:

— Ne beszéljen, hiszen mindene megvan a számrának is.

— Neki meg — mondja a ját —, s még sincs béfejezve egyrészt. S másrészt el van véteve. Vagyis szarvasmarha már nem lehet belőle, s lónak még hol van?! Odafordul az öcsémhez, hogy segítsen lebecsülni a szamarat.

— Nem igaz, Gáspár?

— Éppen most gondolkozom ezen — nevet az öcsém, mire a szekeres tíz bőséges esztendő ad neki gondolkozási időt.

— Hát nekem mennyit adsz? — csatlakozik Ágnes.

Olyan jól mulatnak, hogy a két számrának szökve emelkedik az ára. Csupán én gondolkozom és rágódom azon, amit hallottam: s lassankint mindent számrának látok, ami nincsen béfejezve ezen a földön, vagy el vagyon véteve. Szerencsére már rég elhagytuk Szentléleket s így a bánkódás és a keserűség egyre gyorsabban száll fel és tűnik el, hogy az otthoni édes gondoknak és az anyám szavainak vethessek szívemben ágyat.

Már itt van az első ház: meggyújtották benne a lámpát, s a fény az ablakon át keresztülfekszik az úton.

Úgy megyünk által rajta, mint a mesében az aranyhídon.

Valami békességes, szelíd ünneplés van abban, ahogy lassan zörög a házak között a szekér s mi rajta négyen nem szólunk egy szót sem, csak ide és oda tekintünk, köszönni az embereknek, akik jól tudják, hogy kinek a szeme csillog ki a városi kalap alól.

Ezek mind ismerték apámat s a korosabbja nagyapámat is.

Most fordul az út, bé a völgybe, ahol a Nyikó mellett kanyarog, hosszan a hosszú falun. Úgy tűnik, hogy ez a leghosszabb szakasza az egész útnak: a falu alsó végétől majdnem egészen a felső végéig. Könnyű a magyarázat, hogy miért van ez. hiszen nem az értelem méri világi mértékkel itt a távolságot, hanem a lélek, amely nem győz eleget repdesni jobbra és balra, előre s hátra. Mindenütt

emlék-bokrokkal van teli a hely, valóságos bozót; s a házakat is hirtelen ki-
zöldült folyondárok gyanánt özönlí el az emlékezés.

Lassan haladhat ilyen helyen a lélek.

A hídnál, a falu közepén, Ágnes és Gáspár előhívnak engem ebből a bozót-
világból, mert olyan kérdés vetődik fel, amelyben csak én dönthetek.

A játom megállítja a szekeret.

— Merre forduljunk most már? — kérdi Gáspár.

Bizony, keresztútnál vagyunk: választanom kell a két út között, mert az
egyik átkanyarodik a hídon és a szülői házhoz vezet, melyben apám halála óta,
már tizenegy esztendeje, Gáspár lakik s az ő házigazdasága alatt anyám és nagy-
anyám. A másik út pedig, fel a Nyikó mentén, az Ágnes hajlékába viszen, mely-
ben az ura után talált jó és egyedülvaló otthont. Nem könnyű hát a választás,
mert nemcsak utat, hanem testvért is választ az ember. S azonkívül számolnom
kell a formával is, mely olyan erősen fogja keretbe itt az életet, hogy aki tapasztal-
talanul a szokás ellen cselekszik, az megütközést kelt és idegenné válik. Ez a
forma, melynek Gáspár öcsém mindig és mindenben testőr-katonája, határozot-
tan úgy írja elé nekem, hogy a szülői házhoz érkezem haza. Ezt helyesnek íté-
lem magam is, hiszen hagyományt és szokást, ha az nem üres divat csupán, min-
díg megbecsültem, követtem és tartottam. Most azonban nem olyan egyszerű a
kérdés, hogy a forma kardjával a csomóját rögtön el lehessen vágni.

— Hol lesz a szállásom? — kérdem tehát.

— Nálunk — mondja Ágnes.

Gáspár is megszólal, hogy ők is szívesen látnak, de a szavában szomorúság
és lemondás van inkább, mert nagyon jól tudja, hogy szűk a hely a szülői ház-
ban. Mindössze három szoba van itt: az egyikben Gáspár lakik a feleségével és
két gyermekével; a másikban édesanyám s nagyanyám a harmadikban. Miért
nyomorítanám meg tehát akármelyiket is, amikor Ágnesnél kettőnkét két szoba
vár! S ha már ott ütok fel vendégszállást, megbánthatom-e azzal a háziasszonyt,
hogy másnak a háza elé hajtassak a szekérrel?

Nem.

— Megyünk előbb a szállásra — mondom.

Gáspár nem szól egy szót sem, hanem némán lenyeli a döntést, melyért a
szegénységet okolja inkább, mint engem. A szekérről sem száll le, hogy egyedül
és gyalog átvágjon a hídon, hanem a szomorúság és a lemondás fölé emeli a
ragaszkodást, ahogy Mikes is tette volt az ő fejedelmével. A játom megindítja ismét
a lovakat s nemsokára megérkezünk egy ház elé, melynek ablakaiból világosság
árad. Fent a magas tornácon, mindenütt kereken, virágcserepek állnak. Egyik-
másikban már nyílnak is a virágok, s ahogy megnyugszik rajtuk a pillantásom,
tökéletesen az az érzésem, hogy melegen özönlő lámpafénnyel öntözi Ágnes a
virágait.

— Ki gyújtott lámpát? — kérdem.

Ágnes elmosolyodik, mint aki édes titkot tartogatott s most előveheti.

— Anyám szerepel — mondja.

Már ott állok a földön s éppen az izmimat nyújtóztatom, hogy a hosszú
zörgésnek és a zsugorító hidegnek az emlékeit kirázzam magamból. S akkor
megnyílik a kapu s mint egy kicsi, meghitt ünnep, olyan szelíden és templom-
osan anyám ereszkedik ki rajta.

— Édes fiam!... — mondja sóhajtva.

Mielőtt még lehajolnék, messze felnyújtja a két karját és úgy húzza bé a
fejemet, hogy elérhesse csókjaival.

— Jó, hogy megkaphatá, ugye! — szól oda a szekeres; s ahogy kibuggyan belőle kedvesen s természetesen ez a mondás, mintha gyermeket láték vala, aki örömben követ dobott a tóba, hogy a víz csillogó karikákban fodrozzék és terjedjen tovább.

Mert úgy fodrozik és terjed most az öröm.

Ágnes előremegy a házba, Gáspár a bőröndöt viszi utána. Én is fizetek a játtnak, melléje megköszönöm a gondos hordozást, majd anyámmal ketten mi is a házba tartunk. Odavezet anyám, abba a szobába, ahol már kétszer is töltöttem pihenő és frissítő időt, utoljára már két éve bizony. Kicsi fekete pléh-kályha van benne, mely semmi meleget magában meg nem tart, hanem az egészet rögtön a szobába önti. Anyám csináltatta volt egy falubéli emberrel, aki a vasútnál dolgozott, s aki nyugdíjas állapotában efféle mesterségre adta magát, hogy pénzt is szerezzen s ne is únja magát.

Nagy meleg van a szobában.

Gáspár elviszi tőlem a kabátot, s gondosan szegre akasztja. Rebeg a szemem, nehezen küszködik a meleg fényel. Sokat romlott az utóbbi esztendőök alatt, pedig öreg sasoknak kölcsön adhattam volna még akkor, amikor Ágnes férjhezment ebbe a házba. Az öröm és a nyugalom sokat segít azonban rajta is, s így hamarosan úr lesz a fényben.

S akkor veszem észre, hogy a szobának a fala rügyes ágakkal van kerekén kifestve. Öt-hat hosszú sorban, vidáman megdőlvé, almazöld színben lengenek ezek az ágak. Olyan egyszerű és akaratlan az egész, mintha nem is emberi cselekedet útján jött volna létre, hanem a nyitva felejtett ajtón surrant volna bé valamennyi rügyes ágacska. Ahogy faltól-falhoz fordulva nézem őket, az emlékek és a képzeletnek valami titokzatos útján a régi Ūrnapja jut eszembe, kicsi diák-koromból. Azokon az Ūrnapokon díszben állott a nyolcvankettős székely ezred, az udvarhelyi nagytemplom előtt; s a katonák csákóján cserefa-lomb lebegett mindegyiken, hosszú sorokban és vidáman megdőlvé egy kicsit. Egészen úgy, mint ezek itt a falon, csak hogy a katonák hiányzanak innét, nem szól az ezred kürtje sem, és soványabbak itt a lombok is valamicskét. De arra elég kövérek és erősek, hogy egyre vidámabbá és könnyebbé varázsolja a szobát; majd olyanforma érzést támasszanak bennem, mintha nem is földön állana ez a ház, hanem velünk együtt a mesébe emelkednék.

— Ezeket ki festette? — kérdem.

— Azt én — mondja Ágnes.

— S kitől tanultad?

Furcsán néz reám Ágnes, majd egy kicsit félénken megkérdezi:

— Nem jók, úgy-e?

Amikor megnyugtatom, hogy nemcsak jók, hanem én egyenesen gyönyörűséget találok ezekben a rügyes ágacskákkal, akkor boldogan illan bé a másik szobába, hogy valami vacsorát készítsen. Anyám is sietve készül utána, de annyi időt még kicsíp magának, hogy megmondja: neki is úgy megtetszett volt ez az Ágnes találmánya, hogy elkérte a mintát s a maga szobáját ő is megvidámította ezekkel az ágacskákkal.

(Folytatjuk.)